

Bijlage 2: Zienswijze Hoogheemraadschap van Rijnland op de concept-RES Holland Rijnland, Noord-Holland Zuid, Midden Holland en Rotterdam Den Haag.

Met belangstelling heeft het algemeen bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland kennis genomen van de concept-RESSen. Rijnland heeft de afgelopen maanden intensief samengewerkt met belanghebbenden in vier RES regio's: Holland Rijnland, Noord-Holland Zuid, Midden-Holland en Rotterdam-den Haag.

Rijnland is verheugd te zien dat de partners in de vier regio's veel werk verzet hebben om te komen tot deze concept RESsen, waarin ambitieuze doelstellingen geformuleerd zijn voor de energietransitie. Ondanks de complexiteit van de materie en de verschillende belangen hebben alle partijen een concept-RES weten op te leveren. Doordat provincies, gemeenten en waterschappen de totstandkoming van de RESsen gezamenlijk naar zich toe hebben getrokken, geldt het RES-proces als een praktijkproef voor gelijkwaardige interbestuurlijke samenwerking. Dat betekent ook dat we elkaar wat kunnen geven en gunnen. Deze dynamiek hopen wij vast te kunnen houden in de verdere uitwerking naar de RES 1.0.

Naast deze aanmoediging voor het vervolg, wil het algemeen bestuur van Rijnland middels deze zienswijze (wensen en bedenkingen) een eerste reactie geven op de concept-RESSen. Het merendeel van de onderstaande aandachtspunten zijn in de diverse werkgroepen en stuurgroepen al onder de aandacht gebracht. Naast het nogmaals onder de aandacht brengen daarvan, gaat het om een verdieping, aanvulling of aanscherping op het specifieke onderwerp. Het eerste deel is van toepassing voor alle concept-RESSen, daarna volgen een aantal specifieke aandachtspunten.

Bod van Rijnland

- 1) *Rijnland energieneutraal in 2025. Rijnland heeft daarnaast een positieve grondhouding t.a.v. verzoeken van derden om iets voor hen te bekeken, denk daarbij aan warmtewinning uit afvalwater.*

Toelichting: De concept-RESSen sluiten aan bij de ambities van Rijnland. Rijnland streeft ernaar om in 2025 evenveel energie duurzaam op te wekken als het jaarlijks verbruikt. Daarnaast verkent Rijnland ook hoe we vanuit onze water gerelateerde taken actief bij kunnen dragen aan de energietransitie in de regio. Dan gaat het met name om aquathermie. We zien dat dit een belangrijke potentiële warmtebron is voor de gebouwde omgeving. Rijnland werkt dan ook aan een verdere uitwerking van de condities en randvoorwaarden, en de mogelijke rol die Rijnland hierin kan innemen. Ook participeren we nu, en ook de komende jaren, met partners in onderzoeken en pilotprojecten om hier meer ervaring en expertise in op te doen.

Algemeen

- 2) *Rijnland ziet kansen voor een integrale benadering van de maatschappelijke opgaven en bevordering van multifunctioneel landgebruik*

Toelichting: De energietransitie heeft invloed op de gehele fysieke leefomgeving, zowel boven- als ondergronds. Dit vraagt om een integrale belangenafweging met andere ruimtelijke opgaven, zoals de woningbouwopgave, klimaatadaptatie, biodiversiteitsherstel en de circulaire economie. Wanneer zonneweides en windmolens gecombineerd kunnen worden met een extensiever landbouwkundig gebruik biedt dat kansen voor peilverhogingen en daarmee beperking van bodemdaling en/of verzilting. Ook kunnen combinaties gevonden worden met waterberging, biodiversiteit, en/of CO₂-vastlegging in de bodem.

- 3) *Zonnepanelen op water zijn onder strikte voorwaarden mogelijk en bieden soms zelf kansen voor verbetering van waterkwaliteit..*

Toelichting: Op dit moment vallen dergelijke constructies onder de Rijnlandse beleidsregels van plaatsgebonden drijvende objecten en/of bruggen en andere volledige overkluizingen, of het valt onder de algemene zorgplicht. Dit is mede afhankelijk van de gekozen constructie. Grootste zorgpunt hierbij is de kans op verslechtering van de waterkwaliteit door kans op:

- Vermindering van de doorstroming
- Vergroten van de hoeveelheid schaduw en daarmee beperking van plantengroei
- Uitloggen van gebiedsvreemde stoffen door onjuist gebruik van materialen bij de constructie.

Mogelijk biedt het plaatsen van zonnepanelen ook kansen om de waterkwaliteit te verbeteren. Zo kunnen door de juiste constructie juist schuilplaatsen ontstaan voor vissen en overige waterfauna en kan daarmee de waterkwaliteit juist verbeterd worden. Rijnland denkt na over specifiek beleid ten aanzien van dergelijke constructies. Tot die tijd hanteert Rijnland het uitgangspunt dat zon op water alleen mogelijk is wanneer:

- De waterkwaliteit niet verslechtert, of juist verbetert
- Het onderhoud van het watersysteem niet in geding komt
- De doorstroming gegarandeerd blijft.

4) *Zonnepanelen en windmolens op dijken zijn mogelijk een probleem voor de veiligheid.*

Toelichting: Rijnland vraagt graag extra uw aandacht voor de mogelijke effecten van energieopwekking op de waterveiligheid. Zonnepanelen op dijken geven schaduw en daarmee kans op verslechtering van de erosiebestendigheid van de dijk. Daarnaast kunnen constructies beperkend zijn voor het uitvoeren van onderhoud. Windmolens vormen mogelijk een probleem bij de stabiliteit en de veiligheid. Vandaar dat Rijnland op basis van staand beleid zal toetsen of de waterveiligheid niet in het geding komt. Uitgangspunt hierbij is 'Nee, tenzij'.

5) *Onderzoek naar en realisatie van geothermie vraagt om zorgvuldige beoordeling door Rijnland*

Toelichting: In alle RES regio's zal geothermie één van de mogelijke oplossingen zijn voor de warmtevraag. Daarvoor zullen er in de toekomst steeds meer geothermieprojecten worden gerealiseerd. In de transitie naar een duurzame collectieve warmtevoorziening is dit een zeer interessante bron. Aangezien onderzoek en realisatie mogelijk effect hebben op de waterschapstaken, wil Rijnland op voorhand een aantal aandachtspunten meegeven:

- Aandacht voor het risico op kortsluitstromingen als gevolg van doorboren scheidende lagen;
- Risico op versnelling van bodemdaling (met mogelijk risico voor (pers)leidingen en keringen);
- Verstoring van het verticale evenwicht, waardoor opbarstrisico's toenemen;
- Lozing van vrijkomend spoelwater bij het boren en de aanleg van het aardwarmtesysteem en ten gevolge van het ontwikkelen en onderhouden van aardwarmtesysteem;
- Daarnaast zal aan de Algemene regels van Rijnland moeten worden voldaan, bijvoorbeeld ten aanzien van het boren in kern- en beschermingszones van keringen

Aquathermie

Rijnland werkt momenteel aan een verdere uitwerking van de kaders en randvoorwaarden voor de benutting van aquathermie. Vooruitlopend op besluitvorming hierover wil Rijnland graag een aantal aandachtspunten meegeven.

6) *Aquathermie is mogelijk een belangrijke energiebron in de warmtetransitie*

Rijnland heeft in het coalitieakkoord opgenomen dat het de energie die in het water is opgeborgen graag wil (laten) ontsluiten. Het past de waterschappen om voorop te lopen bij innovaties die aan de waterschapstaken zijn gebonden. Rijnland ziet kansen door een innovatieve en ondernemende rol te spelen in aquathermie. Daarom werken we ook onder andere samen in de proeftuin Katwijk Hoornes Aardgasvrij, het burgerinitiatief Oegstgeest Poelgeest en de pilot voor TEA in Nieuwveen.

7) *Het benutten van Thermische Energie uit Oppervlaktewater (TEO) heeft veel potentie maar vraagt om een zorgvuldige beoordeling ten aanzien van de waterkwaliteit.*

Toelichting: Rijnland ziet kansen in aquathermie als duurzame warmtevoorziening van de regio en werkt graag samen met de regio bij de verdere verkenning. Bij de inzet van TEO wordt warmte aan het oppervlakte water onttrokken en vindt een koudelozing plaats. Met name in kleine wateren kan grootschalige inzet van TEO leiden tot afkoeling van het oppervlaktewater. In sommige gevallen heeft dat een positief effect en voorkomt het te veel opwarming in de zomer. Maar het is mogelijk dat te veel afkoeling een negatief effect heeft op de ecologische waterkwaliteit. Nader onderzoek is nodig om hier meer over te kunnen zeggen, dit pakt Rijnland graag in gezamenlijkheid met de partners in de RES regio's op.

- 8) *Het benutten van Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) vanuit influentleidingen is niet altijd mogelijk*

Toelichting: Naast thermische energie uit oppervlaktewater is ook Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) een mogelijke warmtebron voor de energietransitie. De onttrekking van warmte uit de influentleidingen is echter alleen mogelijk als het zuiveringsproces niet teveel negatief wordt beïnvloedt. De warmtewinning moet niet zorgen dat de temperatuur bij de zuivering te laag wordt en het moet niet zorgen voor een onnodige toename in risico op calamiteiten.

- 9) *Rijnland is geen voorstander van grootschalige energieopwekking in Natura 2000 gebieden*

Toelichting: Rijnland erkent dat Natura 2000 gebieden waardevolle gebieden zijn die belangrijk zijn voor de instandhouding van landschap en biodiversiteit. Vandaar dat Rijnland van mening is dat Natura 2000 gebieden zich niet lenen voor grootschalige energieopwekking. Ook voor kleinschalige(re) initiatieven zien wij graag dat een integrale afweging wordt gemaakt, zodat de totale waarde van het gebied niet minder wordt.

Holland Rijnland

- 10) *De huidige restricties van de provincie Zuid-Holland ten aanzien van wind- en zonne-energie maken het voor de RES onmogelijk de gestelde doelen te halen.*

Toelichting: de huidige restricties vanuit de provincie Zuid-Holland ten aanzien van het Groene Hart zijn niet alleen beperkend voor het realiseren van wind- en zonne-energie in de regio, maar ook op eigen terreinen van Rijnland. Dit vormt daarmee ook een bedreiging voor het behalen van de doelstelling Rijnland Energieneutraal in 2025. De harde restricties o.a. ten aanzien van veiligheid zullen gerespecteerd moeten worden. Ten aanzien van de meer zachte restricties, zoals die vanuit het provinciaal beleid, willen we graag gezamenlijk optrekken met andere partijen in de RES om meer beleidsruimte te creëren voor realisatie van zon en wind in het Groene Hart.

- 11) *Ten aanzien van de denkrichtingen voor duurzame opwek heeft Rijnland een lichte voorkeur voor de denkrichting Lokaal Eigenaarschap en Landschap*

Toelichting: Vanuit Rijnland zijn er op voorhand geen bezwaren bij beide denkrichtingen. Bij de denkrichting Lokaal Eigenaarschap en Landschap is het positief dat multifunctioneel ruimtegebruik er kansen ontstaan voor koppeling met andere maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie. Denk dan aan kansen voor het vasthouden van water of verhoging van het waterpeil om bodemdaling tegen te gaan. In de verdere uitwerking om te komen tot één denkrichting in de RES 1.0 zien we dat graag terug, waarbij we aandacht willen vragen voor zorgvuldige architectuur en het voorkomen van verrommeling van het landschap.

- 12) *Rijnland werkt nog aan kaders en randvoorwaarden voor benutting van aquathermie waardoor mogelijk niet alle potentie kan worden benut*

Toelichting: In de concept-RES Holland Rijnland is opgenomen dat een groot deel van de warmtevraag (met name in het Groene Hart) zal worden voorzien van aquathermie. Rijnland herkent en erkent de potentie van warmte uit water, maar is momenteel nog in de verkenning over de kaders en randvoorwaarden voor benutting hiervan. Gezamenlijk met de regio Holland Rijnland participeren we in grootschalige onderzoeksprogramma's om meer inzicht te krijgen in de effecten van de warmtewinning.

Noord-Holland Zuid

- 13) *Verzocht wordt om in de periode tot en met RES 1.0 de Regionale Structuur Warmte verder uit te werken en daarbij voldoende aandacht te geven aan laagtemperatuurbronnen zoals Aquathermie (TEO, TEA en TED).*

Toelichting: In de concept RES is nog relatief weinig aandacht voor de Regionale Structuur Warmte. Er is een eerste inventarisatie gemaakt t.a.v. de warmtebronnen (www.warmteiscool.nl) en de warmtevraag in de bebouwde omgeving. Echter is de

inventarisatie van warmtebronnen nog niet compleet en is er nog geen link gelegd tussen vraag en aanbod. Met name de kansen voor aquathermie lijken daarbij onderbelicht, terwijl ook hier kansen voor zijn, bijvoorbeeld in Velsen.

- 14) *Rijnland hecht er belang bij dat er in coalitieverband van de RES regio gezamenlijk wordt opgetrokken richting het rijk (o.a. ILT) om te zorgen voor verruiming van de mogelijkheden voor windenergie binnen de invloedsfeer van Schiphol.*

Toelichting: Op dit moment is het op een aantal locaties nog niet mogelijk om het windpotentieel op eigen terrein maximaal te benutten. Voor Rijnland speelt dat concreet op Haarlem Waarderpolder, waar een zoeklocatie windmolens ook ingetekend staan in de concept-RES. Op deze locatie is echter niet het volledig potentieel te benutten door de restrictie op de tiphoogte van de windturbine.

Midden Holland

- 15) *Rijnland kan zich vinden in alle voorgestelde scenario's voor duurzame energie-opwek, maar heeft een lichte voorkeur voor scenario CONCENTRATIE.*

Toelichting: Vanuit Rijnlands perspectief zien we op voorhand geen bezwaren bij de scenario's BASIS, BASIS plus en SPREIDING. In het scenario CONCENTRATIE ziet Rijnland een mooie kans door energieopwekking te realiseren op die plekken waar landbouw minder perspectief heeft, bijvoorbeeld op locaties die kampen met bodemdaling en/of verzilting. Dat betekent dat de meest geschikte landbouwgrond beschikbaar blijft voor agrarische ondernemers.

- 16) *De restricties van de provincie Zuid-Holland ten aanzien van wind- en zonne-energie maken het voor de RES onmogelijk de gestelde doelen te halen*

Toelichting: de huidige restricties vanuit de provincie Zuid-Holland ten aanzien van het Groene Hart zijn niet alleen beperkend voor het realiseren van wind- en zonne-energie op in de regio, maar ook op eigen terreinen van Rijnland. Dit vormt daarmee ook een serieuze bedreiging voor het behalen van de doelstelling Rijnland Energieneutraal in 2025. De harde restricties o.a. ten aanzien van veiligheid zullen gerespecteerd moeten worden. Ten aanzien van de meer zachte restricties, zoals die vanuit het provinciaal beleid, willen we graag gezamenlijk optrekken met andere partijen in de RES om meer beleidsruimte te creëren voor realisatie van zon en wind in het Groene Hart.

Rotterdam-Den Haag

- 17) *Er zijn geen concrete aandachtspunten of opmerkingen op basis van de kaarten/plannen die nu voorliggen.*

Toelichting: De RES Rotterdam-Den Haag valt maar voor een klein deel binnen het werkgebied van Rijnland. In dit deel liggen geen grote assets van Rijnland waar specifieke kansen of bedreigingen liggen voor grootschalige energie opwek.

Wij verzoeken u bij de nadere uitwerking in het proces naar de RES 1.0 rekening te houden met deze aandachtspunten.